

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента
Рачкован Ольги Дмитрівни,
на дисертаційну роботу Кривобок Катерини Володимирівни
«Управління процесами адаптації промислового підприємства
до зовнішнього середовища»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за
спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами.

В ринковій економіці зміцнювання положення підприємства потребує постановки цілей і розробки адаптивної стратегії розвитку для цього підприємства. Розробка стратегії адаптації, в свою чергу, потребує перегляду ряду можливих шляхів досягнення цих цілей і еталонних стратегій, які відомі теорії управління на сьогоднішній момент, а також, за необхідністю, розробки нових адаптаційних стратегій згідно сучасним умовам розвитку економіки країни.

Управління процесами адаптації промислового підприємства передбачає знання і використання основних принципів планування та стратегічного управління. Проблема адаптації управлінських технологій для нормального функціонування українських підприємств, до змін які постійно відбуваються в зовнішньому конкурентному середовищі підприємства, в сучасних умовах розвитку економіки, є дуже популярною темою в нашій країні. Цьому науковому напрямку присвячені роботи багатьох учених. Іншим напрямом є визначення поняття адаптивного управління та адаптивних процесів, які відбуваються на підприємстві.

Незважаючи на існування великої кількості досліджень вітчизняних та закордонних науковців, існує певне коло проблем, пов'язаних з розвитком методичних підходів щодо управління процесами адаптації промислового підприємства та врахуванні впливу факторів мінливого зовнішнього середовища. Тому актуальність і практична доцільність теми дисертаційної роботи Кривобок Катерини Володимирівни, метою якої є розвиток теоретичних положень, розроблення методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо управління процесами адаптації промислового підприємства до зовнішнього середовища, не викликає жодних сумнівів.

Ще одним аргументом на користь актуальності роботи є те, що вона органічно поєднана з тематикою наукових пошуків, які ведуться в Харківському національному університеті імені Семена Кузнеця: «Розроблення теоретично-методичного забезпечення управління підприємством та його підсистемами» (номер державної реєстрації 0106U005741) в якій автором було запропоновано комплексний підхід до

ХНЕУ ім.С.Кузнеця		
ВХ. №	20/86-01-62	
"	22	05 2020

діагностики підприємства задля забезпечення його сталого розвитку, «Концепція управління в умовах транзитивної економіки» (номер державної реєстрації 0105U003089), в якій автором було запропоновано процедуру визначення рівня адаптивності підприємств в транзитивній економіці; «Організаційно-економічні основи управління підприємством» (номер державної реєстрації 0108U000091), за якою автором запропоновано уточнене визначення управління процесом адаптації промисловим підприємством та обґрунтовано кількісні та якісні характеристики впливу середовища на процес адаптації промислового підприємства; «Концептуальні засади управління сучасними підприємствами» (номер державної реєстрації 0111U005796), в якій автором було проаналізовано вплив середовища підприємства на його управління в сучасних умовах; «Методичні засади управління підприємством та його підсистемами» (номер державної реєстрації 0117U000175), де автором розроблено методичний підхід до вибору сценаріїв процесу адаптації підприємства в залежності від поточного стану підприємства та стратегії його розвитку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій дисертації та їх достовірність.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі Кривобок К.В., можна охарактеризувати як достатньо обґрунтовані. Зміст дисертаційної роботи і наукових публікацій здобувача за темою засвідчують достатню достовірність отриманих наукових результатів та зроблених висновків і пропозицій. Вони базуються на поглибленому вивченні та узагальненні наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, в яких досліджуються проблеми забезпечення ефективного управління процесами адаптації промислових підприємств до мінливих умов зовнішнього середовища.

Дисертаційну роботу побудовано логічно, висновки та рекомендації представлено послідовно. Наукові положення ґрунтуються на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів та прийомів дослідження (теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу системного підходу компаративного аналізу, експертних оцінок, матричного підходу, графічний), фундаментальних положень сучасної економічної теорії, менеджменту, стратегічного управління, сучасних концепціях управління підприємствами, законодавчих та нормативних документах.

Здобувачка уміло послуговується сучасними економіко-математичними методами та інформаційними технологіями для опрацювання даних і представлення отриманих результатів, вдало використовує їх для доведення обґрунтованих висновків.

Ґрунтовність наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження підтверджується їхньою публікацією у фахових виданнях та апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних та науково-технічних конференціях.

Усе це забезпечує достовірність отриманих результатів та їхню наукову значущість.

Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Серед наукових положень, висновків та рекомендацій, що становлять наукову новизну, можна виділити такі положення, що сукупно віддзеркалюють основний зміст та логіку виконаного Кривобок К. В. дослідження:

Заслугове уваги докладне дослідження сутності понять «адаптація» та «процес адаптації» та пропозиція авторки щодо уточнення поняття «адаптація» як безперервного процесу пристосування соціально-економічної системи підприємства (кількісні й якісні зміни виробничої та організаційної структури, перерозподіл або зміна напрямків руху фінансових, матеріальних, інформаційних, людських, інтелектуальних потоків, уточнення цілей і стратегії) відповідно до змін факторів зовнішнього середовища, що забезпечує йому конкурентні переваги у поточних умовах господарювання. Слід звернути увагу, що особливістю визначення є використання процесно-поточного підходу та врахування сучасного етапу розвитку економічних систем. (стор. 30 – 40 дисертації, стор. 7-8 автореферату).

Особливої уваги заслуговують узагальнення зроблене в роботі: найбільш зручним, є підхід щодо стратегічного аналізу діяльності підприємства (с. 63 – 64, рис. 1.8), який передбачатиме проведення окремо аналізу для мікросередовища, мікрооточення, макрооточення, підсумковий SWOT-аналіз та застосування матриці формування стратегічного набору та перебір сценаріїв. Мікросередовище доцільно аналізувати за основними блоками: організаційний, ресурсний, функціональний, управлінський та технологічний. Також наведена послідовність (с. 64 рис. 1.8), дозволяє керівництву підприємства отримувати обґрунтовані результати аналізу, що є визначальним у сучасному управлінні та сприятиме якісному визначенню основних напрямів стратегій розвитку, аналізу факторів, розробці першочергових заходів та подальших дій, удосконаленню методів управління конкурентоспроможністю, підвищенню рівня маркетингової орієнтації тощо.

Певну цікавість викликає сформований в роботі базовий макроекономічний прогноз на 2019 – 2021 рр., який було здійснено на основі аналізу даних розрахунків Міжнародного валютного фонду, Кабінету міністрів України, Національного банку України та незалежних експертів. Макроекономічний прогноз має безпосередній вплив на діяльність промислових підприємств, тому його було враховано при розробці та обґрунтуванні заходів адаптації підприємств (с. 91 – 97).

Значна увага в роботі приділяється, проведенню досліджень інструментів стратегічного менеджменту, що дозволяє запропонувати методичний підхід щодо управління процесами адаптації промислових підприємств до умов зовнішнього середовища, який передбачає три основні

складові: перша – діагностика та аналіз внутрішнього середовища; друга – моніторинг та аналіз зовнішнього середовища (PEST- аналіз та «5 сил» М. Портера); третя – застосування методу підбору кращих сценаріїв з використанням SWOT-аналізу, що приводить до розробки заходів, щодо адаптації підприємства до мінливого зовнішнього середовища (с. 120 – 125).

Важливе значення в роботі займає розроблений методичний підхід до управління процесами адаптації промислового підприємства до зовнішнього середовища (с. 127 – 133 дисертації та с. 10 – 11 автореферату), який базується на використанні MVC-аналізу і MaRis-аналізу, оцінюванні ефективності власних бізнес-процесів підприємства та їх порівнянні з конкурентами на основі розрахунку індексу задоволеності клієнтів (CSI) та порівняльного конкурентного аналізу (CSM).

Особливої уваги заслуговує обґрунтовані в роботі методичні положення щодо розробки стратегічного набору в процесі адаптації промислового підприємства до впливу факторів макро- та мікрооточення, відповідно до яких побудовано тривимірну матрицю (с. 136 – 141 дисертації с. 10 – 12 автореферату). Тривимірна матриця складається з восьми квадрантів, які характеризують стани зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства

Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки і рекомендації вирішують визначений авторкою перелік завдань і свідчать про досягнення встановленої мети дослідження.

В роботі відсутні методологічні протиріччя. Висновки і рекомендації дисертаційної роботи є обґрунтованими і достовірними.

Теоретичне та практичне значення наукового дослідження.

Основні положення викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть застосовуватися як у подальших дослідженнях, так і в практичній діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Теоретичне значення виконаного Кривобок К. В. дисертаційного дослідження полягає в тому, що запропоновані авторкою науково-методичні засади управління процесами адаптації на промислових підприємствах в умовах впливу мінливих факторів зовнішнього середовища, мають важливе значення не тільки для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, а й для досягнення збільшення рівня їх прибутковості.

Практичне значення наукових результатів, одержаних в дисертаційній роботі, підтверджується апробацією висновків і рекомендацій здобувачки в практичній діяльності промислових підприємств сфери машинобудування, що підтверджено відповідними довідками: АТ «Турбоатом» (довідка про впровадження № 22/330-155 від 28.12.2018 р.) та ДП «Завод імені Малишева» (довідка про впровадження № 09-18/1526 від 12.09.2018 р.). Окремі положення дисертаційної роботи впроваджено в навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена

Кузнеця при підготовці бакалаврів зі спеціальності 073 «Менеджмент» при викладанні навчальних дисциплін «Технологія прийняття рішень та комунікації в бізнесі», «Аналітичне забезпечення управління бізнесом» (довідка № 18/86-11-72 від 20.11.2018 р.).

Повнота викладення основних результатів в опублікованих наукових працях.

Публікації здобувачки повною мірою висвітлюють результати дисертації.

Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у 38 наукових праць автора, а саме: 2 розділи у колективних монографіях, 7 статей у фахових виданнях України, 5 статей у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 3 статей у інших виданнях, та 21 міжнародній та всеукраїнській науковій конференціях, де результати дослідження доповідались та отримали позитивну оцінку. З огляду на це апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою. В опублікованих працях здобувача повністю відображена сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна.

Загальний обсяг публікацій за темою дисертації складає загальним обсягом 13,573 друк. арк., з яких особисто автору належить 11,993 друк. арк., Особистий внесок дисертантки відображено повною мірою.

Автореферат оформлений згідно вимог МОН України, у стислій формі передає всі основні положення дисертації та не містить інформації, яка не наведена в роботі.

Обсяг, зміст і кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Дискусійні положення та зауваження, щодо змісту дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в дисертаційному дослідженні, та їх практичне значення, слід відзначити окремі дискусійні моменти та висловити деякі зауваження стосовно роботи:

1. В роботі докладно проаналізовано визначення складових зовнішнього та внутрішнього середовища та запропоновано використання наступних термінів щодо складових середовища: внутрішнє (мікросередовище), зовнішнє (макросередовище), яке в свою чергу розподіляється на дві складові (мікрооточення та макрооточення). Крім того, під час аналізу автор приділяє багато уваги науковим працям іноземних та вітчизняних авторів І. Афонін, П. Друкер, І. Журавльова, К. Ємельянова, Г. Кокінз, А. Коляда, Н. Кузнецова, Н. Собченко, А. Усова (стр. 45 – 49), проте, слід було б детальніше розглянути також представлені в науковій літературі теорії підприємництва та процес прийняття стратегічних

управлінських рішень, адже саме вони розкривають в повній мірі сутність феномену.

2. Дисертаційна робота мала б більшу практичну значущість, якщо б під час проведення аналізу та визначення рекомендацій щодо удосконалення процесу управління адаптацією промислового підприємства до умов мінливого зовнішнього середовища, були б використані дані промислових підприємств інших регіонів України, що, в свою чергу, забезпечило б вищий рівень масштабності та об'єктивності проведеного дослідження.

3. У додатки дисертації винесено забагато таблиць з матеріалом щодо узагальнення та аналізу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища для показників машинобудівної галузі Харківського регіону (Додаток Д). Цю інформацію доцільно було б подати більш стисло у самому тексті дисертації, узагальнивши її у графічній або табличній формі.

4. Достатньо обґрунтованим в роботі є те, що для прийняття науково обґрунтованого управлінського рішення пропонується застосовувати матрицю прийняття рішень, яка надасть можливість із кількох варіантів (сценаріїв, стратегій тощо) вибрати найбільш раціональний на основі автоматизованої системи управління (с. 130 – 133, рис. 3.6). Дискусійним моментом слід вважати те, що серед учасників процесу прийняття та реалізації управлінських рішень немає інвесторів, акціонерів та ін. Таким чином, авторка суттєво звужує можливості управління процесами адаптації промислового підприємства.

5. У теоретичному розділі п.п. 1.2. визначено особливості впливу факторів зовнішнього середовища на адаптацію підприємств (с. 43 – 56), але автору доцільно було б розглянути та уточнити поняття «зовнішнє середовище» у процесі забезпечення адаптації управлінської діяльності підприємств, що дало б змогу сформулювати ширші засади для аналізу управління процесами адаптації промислового підприємства.

6. Здобувач в достатній мірі описує процес аналізу впливу факторів мікрооточення на промислові підприємства, для чого використовує метод PEST-аналізу (с. 100 – 104) задля визначення управління процесами адаптації промислових підприємств до зовнішнього середовища, але в роботі не приділено достатньої уваги ґрунтовному аналізу узгодженості думок експертів в процесі визначення головних факторів, які впливатимуть на ефективність діяльності підприємства.

Проте, слід зазначити, що вказані зауваження мають дискусійний характер та не знижують загального високого рівня виконаного дослідження та одержаних автором наукових результатів та не впливають на загальну позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам.

Вивчення дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць, дає підставу зробити висновок, що дисертаційна робота

Кривобок Катерини Володимирівни на тему: «Управління процесами адаптації промислового підприємства до зовнішнього середовища», яка подана до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) виконана на актуальну тему, є самостійним і завершеним дослідженням. Положення, висновки та рекомендації характеризуються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими та пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. Робота за своєю структурою та змістом відповідає задекларованій темі. За рівнем виконання робота відповідає п.п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор – Кривобок Катерина Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та управління
Харківського державного
університету харчування та торгівлі

О. Д. Рачкован

